

Utbildningsdepartementet

Vår referens/dnr:

132/2020

Stockholm

Er referens/dnr:

U2020/03811/S

2020-10-22

Yttrande över betänkandet Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg (SOU 2020:34)

Utredningen har haft i uppdrag att kartlägga och analysera fritidshemmens utvecklingsområden och föreslå åtgärder för att öka kvaliteten och likvärdigheten. I uppdraget ingick också att kartlägga och analysera kvaliteten i pedagogisk omsorg och lämna förslag för ökad likvärdighet.

Fritidshemmens uppdrag är viktigt. Den enskilda eleven får genom fritidshemmen omsorg, stöd i skolarbetet och en stimulerande fritid, samtidigt som verksamheten skapar möjligheter att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Men till skillnad från skolverksamheten, som ständigt mäts, jämförs och debatteras, når frågan om fritidshemmens kvalitet sällan ut i den politiska debatten.

I utredningen redovisas en hel del kritik vad avser fritidshemsverksamheten så som den i dag bedrivs. Svenskt Näringsliv instämmer i bedömningen att variationen i kvalitet är stor. Det finns en diskrepans mellan de krav och förväntningar som formuleras från politiskt håll och de förutsättningar skolorna har, till exempel vad gäller tillgången till utbildad personal, för att nå målen och kvalitetskraven i skollagen och fritidshemmens läroplan.

Utredningens förslag för att komma tillrätta med kvalitetsproblemen riskerar dock att leda till en onödig detaljstyrning. Förslagen innebär bland annat att Skolverket och Skolinspektionen ska ges en rad nya uppdrag, varav flera redan ingår helt eller delvis i myndigheternas ansvarsområden. Risken finns att det skulle leda till otydligheter vad gäller myndigheternas och huvudmännens ansvarsområden och lägga alltför mycket fokus på detaljnivå.

Svenskt Näringsliv avstyrker därför följande förslag:

- att Skolverket ges i uppdrag att utveckla stödmaterial om systematiskt kvalitetsarbete i fritidshemmet (kapitel 5.7).
- att Skolinspektionen ges i uppdrag att genomföra en tematisk kvalitetsgranskning av det systematiska kvalitetsarbetet i fritidshemmet (kapitel 5.8).
- att Skolverket ges i uppdrag att utveckla en kompletterande webbkurs om fritidshemmet med skolchef som målgrupp (kapitel 7.1.2).
- att Skolverket ges i uppdrag att utforma kompletterande webbkurser om fritidshemmet med målgrupp rektorer (kapitel 7.3.5).

- att Skolverket ges i uppdrag att utforma en FFR-kurs (Funktion för fritidshemssamordning) särskilt inriktad mot fritidshem.
- att Skolverket ges i uppdrag att utveckla en insats där huvudmän ska utse fritidshemssamordnare som får stöd av Skolverket samt att det under en begränsad tid införs statsbidrag till huvudmän som inrättar denna funktion.

Detaljstyrandet genom statsbidrag har lett till en omfattande byråkratisering av skolverksamheten. Att i enlighet med punkten ovan införa ett bidrag under en begränsad tid kan också leda till en ryckighet i verksamheten, som istället behöver fokusera på långsiktighet. Det är viktigt att fritidshemmen får möjligheter att utvecklas genom att ledning och personal kan utbyta erfarenheter, men detta borde snarare organiseras av verksamheterna lokalt än läggas på en central huvudmannanivå.

Kapitel 4.6 – Grundläroutbildning och forskning

Utredningen föreslår att grundläroutbildningen med arbete med inriktning mot fritidshem behöver ses över samt att forskning om fritidshemmet bör inkluderas i högre utsträckning inom ramen för befintliga och kommande satsningar på forskning inom utbildningsvetenskap.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen. Det är viktigt att såväl utbildningen som fritidsverksamheten vilar på vetenskaplig grund. Bristen på utbildad personal är stor – och ett viktigt skäl till det är avsaknaden av doktorander som sedan kan bli lärare till framtidens fritidspedagoger. En fungerande kompetensförsörjning kräver att hela utbildningskedjan hänger ihop. Avsaknaden av forskning om fritidshemmet försvårar också möjligheterna till djupgående granskningar, jämförelser och förbättringar av verksamheten.

Kapitel 10.3.1 - Fritidshemmets möte med förenings-, kultur-och friluftslivet

Utredningen föreslår att Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram en handlingsplan för hur elever i fritidshemmet i ökad utsträckning kan beredas möjligheter att ta del av det närliggande förenings-, kultur och friluftslivet inom ramen för fritidshemmets verksamhet.

Svenskt Näringsliv ställer sig positiv till utredningens förslag. Enligt en undersökning från Skolverket, som refereras i utredningen, anger sju av tio fritidshem att eleverna i "ganska eller mycket liten utsträckning" får möjlighet att komma i kontakt med föreningslivet och kulturlivet genom fritidshemmen. Samverkan mellan skolan och det omgivande samhället, där företagen ingår som en viktig del, är av stort värde för alla parter. Detta gäller förstås också fritidshemmen. Runt om i landet finns goda exempel på skolor där fritidsverksamheten samarbetar med idrottsföreningar, organisationer och lokala företag, något som i förlängningen bidrar till ökad måluppfyllelse, men generellt sett är den här typen av samarbeten få och sporadiska. Enligt utredningen uppger personalen att det saknas såväl kunskaper som riktlinjer och incitament. Här finns potential till en avsevärd förbättring och en handlingsplan kan vara ett första steg på vägen.

Kapitel 11.8 - Ett etableringsstopp för pedagogisk omsorg

Svenskt Näringsliv avstyrker utredningens förslag att dels införa ett etableringsstopp för pedagogisk omsorg, dels reglera att inga nya verksamheter i form av pedagogisk omsorg med kommunal huvudman får starta.

I utredningen lyfts flera problem med verksamheterna, som bristande utbildningsnivå eller språkkunskaper hos personalen. Samtidigt bör det påpekas att den pedagogiska omsorgen erbjuder ett komplement till förskoleverksamheten som uppskattas av många föräldrar – bland annat erbjuder den pedagogiska omsorgen ofta en hemliknande miljö och små

grupper.

Utredningen visar inte heller att barn som har gått i pedagogisk omsorg skulle vara systematiskt sämre rustade än de som gått i förskola. En mer proportionerlig åtgärd än ett etableringsstopp vore att skärpa kraven i den pedagogiska omsorgen, inte minst vad gäller språkkunskaper, och se till att kommunerna systematiskt följer upp barnens kunnande och sociala utveckling i syfte att höja kvaliteten i verksamheterna.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGSLEV

Johan Britz
Näringspolitisk chef

Karin Rebas
Skolpolitisk expert